

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

MOPHATO 12

SETSWANA PUO YA GAE (HL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

TLHAKOLE/MOPITLWE 2012

MEMORANTAMO

MADUO: 80

Memorantamo o, o na le ditsebe di le 23.

KAROLO YA A: POKO**MABOKO A SETSWANA – MK Mothoagae****POTSO 1 (POTSO YA TLHAMO)**

ELA TLHOKO: Mo tlhamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 10 go tshwaya tlhamo ya motlhatlhojwa.

MOJAMMOGO-MMOLAYA MOTHO – CLS Thobega

- Mmoki o dirisitse diane go supa le go netefatsa bokao jwa setlhogo sa leboko le gore ka gale, motho yo o ka go bolayang ke yo o tsalanang le ena, yo o jang le ena e bile le bolelelana diphiri kana dikhuparama, fela jaaka Morena Jesu a raetswe ke morutwa yo o neng a le gaufi thata le ena. Go le gantsi o bolawa ke motho yo o tshelang nae
- Mmoki o ne a ithaya a re Sebonego ke motho yo o ka ikanngwang, ntekwane o a ikaketsa, Sebonego ke nta ya selomela kobong, ke lomao lo lo ntlha pedi, lo lo tlhabang kobo le moroki. Ga re a tshwanela go tshepa motho gonne a fetoga bonolo.
- Mmoki o ne a utlwana le Sebonego, a mo ikanya mme ga tla morwadia Lotlhanyang yo o neng a ba lotlhanya. Ke ka moo a reng motho ga a itsiwe e se naga, o fetoga bonolo. Motho o ka se mo fetse, ga o itse se a se ikaeletseng.
- Mmoki o kaya gore motho ke nkgate-ke tlhaname, ga a na mpa e a robalang ka yona, o mo tshwantshanya le tshukudu, gore go botoka go ikanya setlhare go na le go ikanya motho, ke ka moo a reng fa o bona tshukudu o ikanye setlhare.
- Mmoki o ne a itirela tiro ya gagwe ya go bala dikgang, mme tsala ya gagwe Sebonego a mo gogela le go mo oka kwa tirong le kwa gae gore a wele mo lemeneng le a le mo epetseng, menomasweu o dira tiro ya gagwe. Tsala e ka itshegisa le wena ntswa e le mmolai wa gago.
- O kaya gore o ne a ikanya tsala ya gagwe thata mo e leng gore o ne a baya tsotlhe mo go yona, madi le ntlo. O ka rata motho fela o se ka wa ineela mo go ene.
- Ka ntlha ya lekgarebe le le ba tsenang gare, o feleletsa a wetse dingalo mme o lemoga fa lekgarebe le dirisitse borethe jwa lona go mo digela mo seraing se a se beetsweng ke tsala ya gagwe. Motho a ka go bolaya a ntse a tshega le wena.
- Tsala ya mo romelela batho, ba mo tsenya matsadi a bo a amogelwa kwa bookelong. A kgwa dilo ka legano mme boreaitse ba kaya fa e le tsala ya gagwe.
- Mmoki o iphitlhela a le kwa bookelong mme tsotlhe tse e le ka ntlha ya menomasweu-polaya-e-tshega, e bong tsala ya gagwe.

[10]**KGOTSA**

POTSO 2 (DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE)**NGWANAKA, O TSETSWE – GK Setou**

- 2.1 Lorato/botsadi/kgodiso. (2)
- 2.2 Kutlobotlhoko ka ntlha ya go godisa ngwana mme a go tlhanogege fa a gola. (2)
- 2.3 Motsadi o itshoketse mathata a kgodiso/o ne a batla gore ngwana a tle a mo gaise a se ka a tshwana le ena ka thuto. (2)
- 2.4 Ka go isa thutong ya sešwa
Ka go kotlopišetsa/Ka go go kgobokanyetsa-Tlhatlagano
Go gatelela bokao jwa mela mo lebokong. (2)
- 2.5 Go bopa setshwantsho le go dira gore mmuisi a tlhaloganye bonolo botsadi jwa mme mo mathateng ka se a tshwantshiwang le sona/go bapisa dilo tse pedi tse di tsamaelanang. (2)
- [10]**

KGOTSA**POTSO 3 (DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE)****MAHUTSANA A MODIRI – NCD Mogotsi**

- 3.1 Kutlobotlhoko ya go dira mo letsatsing o bolailwe ke tlala. (2)
- 3.2 O sotlegille ka go lema pele pula e na, o imelwa ke seme se se mo legetleng, o tshwerwe ke tlala, borukhu o bo bofile ka mogala. (2)
- 3.3 Ba ba kutlwelebotlhoko ba mo naya diatla. (2)
- 3.4 Go gatelela moribo le moretheto wa go tlhabolola, go tlhaba le go se tlhabe wa leboko/go tlisa moutlwalo wa modumopuo o o rileng. (2)
- 3.5 Go naya letsatsi maikutlo a setho.
Modiri a golega letsatsi le eme/A re yeng basimane, khunou tsa motlhaba. (2)
- [10]**

KGOTSA**POTSO 4 (DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE)****METSI-MASETLHA – EB Maswabi**

- 4.1 Go sa itse gore o ka dira eng/go tsielega. (2)
- 4.2 O dubisa banna thankga maibing. (2)

- 4.3 Mmoki o kaya gore batho ba ineetse bojalwa thata e bile malapa a thubegile, ga go tlhole go apeywa, bana ba wela mo dikotsing. (2)
- 4.4 Go bopa setshwantsho le go dira gore mmuisi a tthaloganye bonolo botsadi jwa mme mo mathateng ka se a tshwantshiwang le sona/go bapisa dilo tse pedi tse di tsamaelanang. (2)
- 4.5 Bojalwa bo ka go tlhakatlhakanyetsa botshelo/tshotlego ya bana e e tlišiwang ke go tlhoka maikarabelo ga batsadi/lemphorwana la bojalwa ga le fofele kgakala. (2)

[10]**LE****POTSO 5 (POTSO YA TLHAMO)**

ELA TLHOKO: Mo tthamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 10 go tshwaya tthamo ya motlhatlhojwa.

TSHINGWANA YA MABOKO – MC Kgasi**LELEME – MC Kgasi**

- Leleme ke serwe se sennye thata, le fa go le jalo, le mosola thata mo mothong, le na le seabe se segolo mo botshelong jwa motho.
- Leleme le siame fa le dirisiwa sentle, e bile ga le a siama fa le dirisiwa botlhaswa, le ka tsenya motho mo dipharagobeng.
- Mmoki o tthalosa gore leleme le kgona go senya mo go nang le kutlwano, le ka thubaka la tthatlhamolola mo go neng go tthamilwe gona e bile leleme le ka kgona go siamisa mo go tthakatlhakaneng kgotsa la senya mo go lolameng.
- Mmoki o kaya gore gantsi setshwakga se thibela botshwakga jwa sone ka go ipaya ka leleme, mme e nne jaaka e kete ke senatla, go netefatsa kang e e reng thebe ya sebedu ke leleme.
- Leleme le kgona go tthotlomatsa bontle, go akgola mo kakgolo e tshwanetseng e bile leleme le kgona go senya bontle le go kgala le go kgalema tse di maswe.
- Leleme le ka dirisiwa go tthagisa kopelo e e monate, molotsana o o ngokang moreetsi, le kgona go didimatsa le go tuntuletsa lesele go fitlhela le robala.
- Bothakga jwa leleme bo bonala mo pokong fa mmoki a dirisang puo e khutshwane mme e humile ka molaetsa go tthagisa sebokiwa sa gagwe.
- Leleme le ka kopanya ditšhaba e bile le ka tliša kgaogano mo go tsona ka gore le tshwara lefufa, le tliše kilano e kgolo e e ttholang dithogano ka ntlha ya go retelelwa ke go iphapha mo dithulanong.

[10]**KGOTSA**

POTSO 6 (DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE)**TSHINGWANA YA MABOKO – MC Kgasi****BOLWETSE – MC Kgasi**

- 6.1 Wa thukutha mogale a tshabega. (2)
- 6.2 Masole a mmele a palelwe ke go thibela go tsena ga bolwetse mo mmeleng. (2)
- 6.3 Mmoki o kaya gore bolwetse fa bo tsene bo dira gore batho le dingaka ba bue dipuo tse di sa tshwaneng ka bona. Melemo le yona e palelwe ke go dira tiro. (2)
- 6.4 Go gatelela moribo le moretheto wa go ritarita le moriting wa leboko/go tlisa moutlwalo wa modumopuo o o rileng. (2)
- 6.5 Go naya bolwetse maikutlo le ditiro tsa setho. (2)

[10]**PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 30**

KAROLO YA B: PADI**POTSO 7: *LEBA SEIPONE* – Kabelo Kgatea**

ELA TLHOKO: Mo tthamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 25 go tshwaya tiro ya motlhatlhojwa.

- Setlhogo Leba Seipone, se tlhagisa mokwadi a gwetlha Motswagauteng, moanelwamogolo go iteba mo seiponeng le go emelelana le ditshotlo tse di tlišiwang ke setshwantsho se a se bonang fa a itebelela mo seiponeng. Seipone se, ke sone pilara/seikokotlelo se Motswagauteng a se dirisang ka dinako tsotlhe fa botshelo bo mo ketefalela ka ntlha ya dipopego tsa gagwe le fa a rakana le dikgwetlho tsa botshelo mo loetong lwa gagwe lwa go batla go ikitse gore ke mang.
- Motswagauteng o phatshima ka talente mo kgweleng ya dinao. Bomadimabe ke gore neo ya gagwe e sirwa ke gore o farologana le basimane ba bangwe ka ditebego le mmala. Boemong jwa go amogelwa jaaka Morolong, o bidiwa ka maina a tshotlo a tswana le 'Rooijan', 'Morwa', 'Lekutwane', 'Lekgalagadi' le a mangwe. Sebe sa phiri ke moriri wa gagwe, dinko le mmala wa letlalo o o farologaneng le wa basimane ba bangwe. Tsotlhe tse, di mo tlišetsa dikgobo le dipuo tse di botlhoko.
- Masula a okediwa ke gore ga a itse batsadi ba gagwe ba madi mme o godisitswe ke monnamogolo Puso le mosadimogolo ljelele, ba moragonyana ba neng ba ikela badimong, mme ba mo tlogela e le khutsana e e farologanang le basimane ba bangwe.
- Mathata a okediwa ke Mosala yo o mo amogang leruo le a le tshwaetsweng ke monnamogolo Puso pele a hulara, mme Motswagauteng o sala a iphotlhere. Le fa a se na sepe sa dithoto le diaparole dijo, manokonoko a tshotlego ya gagwe a sidilwa ke mafoko a ga mosadimogolo ljelele a gore fa a itemogela mathata mo botshelong, a itebe mo seiponeng, a ithate, a itlotle, a itshepe ka go se motho ope yo o mosola go feta ene mo botshelong.
- Setlhogo Leba Seipone, se gwetlha Motswagauteng le motho mongwe le mongwe yo o inyatsang ka mokgwa mongwe o o rileng, go itshekatsheka le go ikamogela ka mokgwa o o leng ka gona.
- Go botlhokwa go ela tlhoko gore batho ba go bona jang, mme go botlhokwa go fetola dikakanyo tse di fosagetseng ka moo batho ba go bonang ka gona, ka go se ipusolotsetse bosula go sa kake ga dirololwa se se setseng se diragetse mme o dire tse di siameng go itokafatsa le go tokafatsa bao ba go nyatsang ka ntlha ya mmala, sebopego, semelo le tumelo.
- Motho mongwe le mongwe yo o tshelang o gwetlhiwa gore a itebe mme a se ipone ka tsela ya go ikogomosa, go ipoka le go ikaya a le botlhale le botoka go gaisa batho ba bangwe.
- Le fa Motswagauteng a nyadiwa le go utlwisiwa botlhoko, ena ga a ipusolotsetse bosula ka jo bongwe. Fa ba mmona a le maswe, a bifile, ena o bona batho ba le bantle ba le botlhokwa.

- Fa a tseelwa dithoto tsa gagwe ka dikgoka, ena o nathogana thatanyana e a nang nayo ka lerato le kutlwelobotlhoko le ba bangwe. Fa a leba seipone, o bona motho yo o tshwanetseng go itlotla le go tlotla batho ba bangwe, o bona motho jaaka phologolo e e tshwanetsweng ke lorato, itshepo le go ikamogela ka moo e bopilweng ka gona.
- Ponelepele e, e dira gore Motswagauteng a lemoge gore motho ke motho ka ba bangwe, le gore batho botlhe ba bopilwe mo setshwanong sa Modimo, ka jalo ba tshwanetswe ke tlotlo e e feletseng. Ka go dira jalo, motho o tshwanetse go iteba mo seiponeng, mme a itokafatsa, a tokafatsa batho le morafe wa gaabo, le go tokafatsa lefatshe ka bophara.

[25]**KGOTSA****POTSO 8: *LEBA SEIPONE* – Kabelo Kgatea**

- 8.1 Ke moanelwa yo ditiragalo tsotlhe tsa padi di mo setseng morago/di ikaegileng mo go ena/ke moanelwamogolo gonne o simolola le ditiragalo a bo a di tswetsa e bile o khutla le tsona.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa di sekwasekwe). (1)
- 8.2 Ke thuto ya ga ljelele ya gore baipolai ga ba tsene ka kgoro ya legodimo mme mewa ya bona e kaila mo lefatsheng bosigo jaaka dipoko gonne ba gannwe kwa legodimong. (2)
- 8.3 Badiri ba basadi ba tshwanetse go tthagisa dilo tse, ba se ka ba di loba gore ba ba molato ba bone katlholo e e ba tshwanetseng/Badiri ba basadi ba tshwanetse go ithuta gore madi ga se ona a ka fetolang se ba leng sona mme ba itse gore ba tlaa bo ba itsenya mo maikarabelong a a boitshegang a botshelo jwa bona botlhe. (2)
- 8.4 Maikutlo a lorato lwa ngwana mo motsading wa gagwe/maikutlo a kutlwelobotlhoko le go sa batle go busa bosula ka bosula. (2)
- 8.5 Motlha wa puso ya tlhaolele le kgatelelo ya bantsho ke basweu, nako e go ratana le mosweu e neng e le tloamolao e e boitshegang. (2)
- 8.6 Di letla morero go tswelala pele ka go falodisiwa ga Motswagauteng ke mmaagwe le go dira gore ditiro tsa kwa ga Mokwepa e nne sephiri go letla morero go phuthologa. (2)
- 8.7 Gokatweng o lerato - o ne a patelesega go sireletsa botshelo jwa morwae ka go dira tiro e e masisi e e ka mo tsenyang mo mathateng fa a ka lemogiwa ke Mokwepa. (2)
- 8.8 Mosadimogolo ljelele o neile Motswagauteng thuto e ka gale fa a nagana go fedisa botshelo jwa gagwe, e mo thibelang go diragatsa maikaelelo a gagwe, ka jalo o tswelala pele ka botshelo. (2)

- 8.9 Ee - o rotloeditse Motswagauteng le bana ba bangwe ba mebila go tsena sekolo. Ke ena a amogetseng Motswagauteng mo lekokong la Tsapi-tsapi, a bo a mo ruta magokonyane a botshelo. O ya go emela Motswagauteng kwa moletlong wa kaloso. (2)
- 8.10 Ee - Gokatweng o letlile go raelwa ke *Jankie Smook* go ratana le ena mo sephiring. Gape o letlile go dirisiwa ke lekau la gagwe Mokwepa go fedisa botshelo jwa ga *Jankie Smook*.
Nnyaya – o ne a se na boitlhophelo ka gore fa a ne a ka gana go robala le *Jankie Smook* o ne a ka latlhegelwa ke tiro.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa di sekasekwe). (2)
- 8.11 Ke ne ke tlaa mo amogela le go mo tlamela ka thuto.
Ke ne ke se kitla ke mo amogela ka e bile e se wa lotso lwa gaetsho.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa di sekasekwe). (2)
- 8.12 Ee, go siame - Gokatweng o ne a se na boitlhophelo, fela o ne a patelediwa ke mabaka a puso ya tlhaolele.
Nnyaya, ga go a siama – ngwana mongwe le mongwe o tlhoka kgodiso le lerato la batsadi ba gagwe. (2)
- 8.13 Letsogo la mmuso le leleele/Tshika ga e kgaoge.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa di sekasekwe). (2)

[25]**KGOTSA****POTSO 9: OMPHILE UMPHI MODISE – DPS Monyaise**

ELA TLHOKO: Mo tthamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 25 go tshwaya tlhamo ya motlhatlhojwa.

Lefufa

- Motlalepule o tswa kwa Lakasanta a ya go nna kwa difoleteng ka ntlha ya gore basetsana ba a neng a dira nabo ba ne ba mo logela leano. A tswa a ya go batla tiro gosele, ntekwane o ya go tsena mo leganong la tau.
- Fa Motlalepule a tsena kwa difoleteng, basetsana ba bantsi ba simolola go mo rata.
- Thandi a bona sekgele sa bommabontle se mo tswa dinaleng, se tsewa ke motho a tla a eme ka dinao. A bona bontsi jwa basetsana bo simolola go mo ila, ba tswa mo tseleng ya gagwe a sa le kgakala. A simolola go baya dirai, go mo tshela dithupana motshetelong.
- Thandi o laletsa Motlalepule kwa kamoreng ya gagwe ka matlhajana.
- Thandi o tshela Motlalepule more o o bogale mo teeng mme o feleletsa a sa itlhaloganya, a robala foo a sa ikitse.
- Motlalepule o feleletsa a imile ka mokgwa o a sa o tlhaloganyeng.

Masetlapelo

- Motlalepule o boela gae go ya go tshola ngwana yo a mo imileng a sa ikaelela.
- O tshelela mo tshotlegong morago ga go tshola ngwana yo, e bile o mo isa kwa kgodisetsong.

O tlogela ngwana kwa kgodisetsong ka pelo e e botlhoko, e se selo se a se batlang fela go se na se a ka se dirang.

- Fa a se na go iponelwa ke lekau la Thabantsho. Ba tshola ngwana wa mosetsana e leng Mosidi.
- Motlalepule o utlwa botlhoko fa a ntse a bona Mosidi a gola mme a kopa mogatse gore ba ye go itseela ngwana wa mosimane kwa kgodisetsong.
- Maikaelelo a gagwe e le go tlhopha morwae yo a mo tlogetseng ka nako e e fetileng.
- Motlalepule ga a ke a fitlhela Omphile kwa legaeng la bana mme o utlwa botlhoko thata.
- O simolola go lelera le naga a batlana le ngwana wa gagwe yo a neng a mo tlogetse kwa Kgodisetsong.
- O ya go mmatla kwa maakelong le kwa matlong a batho ba ba ithobaletseng, mme o itaya sefoleletse.
- O tshela botshelo jo bo se nang boitumelo ka go lelela ngwana yo a mo tlogetseng kwa legaeng la bana, mme se e le sephiri se a sa kgoneng go se bolelela ope.
- Motlalepule o otlhega mo go maswe le go fetoga mmalethantshane ka ntlha ya go boga mo moweng.
- Ga a na boitumelo bope mo lenyalong, mme o gobea le motse a batlana le selo se a sa itseng gore a o tlaa se bona.
- Sephiri sa gagwe se mo tlhokisitse go nna le ngwana wa gagwe wa mosimane gore a mmone a gola, a tsena sekolo, a dira, a nyala, mme a mmona a setse a koafetse a feletswe, a tlhokofala.

[25]**KGOTSA****POTSO 10: OMPHILE UMPHI MODISE – DPS Monyaise**

- 10.1 Mosadimogolo Malebela. (1)
- 10.2 Mosimane yo o bopegileng, a na le lebadi fa morago ga tsebe ya moja. Dipounama di le sephara, a katogile monyo ka mmala wa sebilo. (2)
- 10.3 O ne a batlana le ngwana yo a sa leng a mo tlogela kwa kgodisetsong, mme se, e le sephiri se a sa kgoneng go se bolelela monna wa gagwe. (2)
- 10.4 O na le kutlwisiso le kemonokeng mo go MmaMosidi. Ga a botse dipotso mabapi le se mosadi a se mo kopang. (2)
- 10.5 RraModise a ka ne a mo tloile ka ntlha ya go ikotlhaya le go nna le letswalo le le molato gore ke ena rraagwe wa madi le nama le fa Modise a sa itse, ka e bile a tshwana le ena ka dipopego. (Dikarabo tsa batlhatlhojwa di sekasekwe). (2)

- 10.6 Go lemosega go na le kgolagano e kgolo gore RraModise yo, ke ena lekau lele la tedu tsa katse la go itirela boithatelo ka Motlalepule. Godimo ga moo, rre a ka se ka a tlhoa ngwana fela ka gore o tshwana le ene, e bile ke mo a tshwanetseng go ipela gore ga a tsiediwa. RraModise o tlhoile Modise ka ntlha ya gore o a ikotlhaya gore o mo tlisitse mo lefatsheng ka petelelo go mmaagwe, o sekisiwa ke letswalo la gagwe mme le iphetola letlhoo mo ngwaneng. (4)
- 10.7 Thandi o dira gore ditiragalo di lebise kwa matlhotlhapelong le mathata a ga Motlalepule jaaka a mo tshelela more mme a tlogele lekau la tedu tsa katse go itirela boithatelo ka ena. (2)
- 10.8 Ka gone ga a kgone go ipotsa gore ke ka ntlha ya eng fa mosadi wa gagwe a batla ngwana wa mosimane, a sa re ba mo itsholele. Kwa kgodisetsong ga a kgone go lemoga fa Motlalepule a lebelela bana fa morago ga ditsebe. (Dikarabo tsa batlhatlhojwa di sekasekwe). (4)
- 10.9 Bolwetse le go koafala mo mmeleng tse di mo tlholetseng loso. (2)
- 10.10 Ke ne ke ka kopa thuso mo go balosika gore ba re kopanye go rarabolola bothata/Ke ne ke ka buisana le ena go mmotsa se a se ntlhoetseng gore fa ke mo diretse phoso, ke ikopele maitshwarelo. (Dikarabo tsa batlhatlhojwa di sekasekwe). (2)
- 10.11 Le pelong ga le tshetse/Sephiri se a bolaya. (2)

[25]**KGOTSA****POTSO 11: MASEGO – G Moka**

ELA TLHOKO: Mo tllhamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 25 go tshwaya tlhamo ya motlhatlhojwa.

- Dikhuduego tsa 1976, tse maikaelelo a tsona e neng e le go ema kगतलhanong le go patelediwa go dirisa Seburu jaaka puothuto, di ne tsa bulela dikhuduego tse dingwe mo dingwageng tse di latelang jaaka go ne ga diragala ka 1977, mo Garankuwa (Mmakau), di sa ntse di le maatla. Di itumedisa balwelakgololosego *boVusi Mgoma* le go ba tiisa mooko go tsewelela go lwantsha puso ya tlhaolele.
- Di thusa mo tseweletsong ya morero gore le ka nako ya go tsena sekolo ga ga Sello, go nne le dikhuduego tsa mofuta o tseo di dirang gore Sello a kopane le Ntsime, yo o mo tlisitseng mo lefatsheng ka go betelela mmaagwe.
- Ditiragalo tsa kwa polaseng ya *Silkatsnek*, kwa base *Schalk* a neng a tshwere badiri ba gagwe makgwakgwa thata, di diragala jaana go bulela ditiragalo tse dingwe go tlhagelela gore morero o tsewelele pele.
- Le fa badiri ba polase ba ne ba lemoga gore ba a gatelelwa, ba ne ba tšhotlelela kobo le leswe. Tidimalo ya bona le go itshoka di tlaleletsa mo go tsewediseng morero pele.

- Godimo ga moo, *base Schalk* o ne a imisa morwadie Tsawe mme o dumalana le Rre Motsepe le Tsawe gore o tlaa tlhokomela *Lizabeth*. *Base Schalk* ga a diragatse ditsholofetso tsa gagwe, mme o tshedisa Rre Motsepe makgwakgwa.
- Se se dira gore Rre Motsepe a itwele mme badiri ba feleletsa ba bolaile *base Schalk*. Tiragalo e, e tsala ditiragalo tse dingwe tse di kgweetsang morero go ya pele.
- Go atholelwa loso ga ga Rre Motsepe go tswaledisa morero pele moo re bonang Masego a tshwanetse go lebana le botshelo, go tsaya maikarabelo kwa ntle ga kemonokeng ya ga rraagwe. Fa Rre Motsepe a ka bo a sa atholelwa loso, Masego o ne a ka bo a boetse sekolong le go tswaledisa dithuto tsa gagwe pele.
- Go ilediwa ga ba ga *Lazar* ke puso ya tlhaolele, go fisiwa ga ntlo ya bona go tswelletsa morero wa padi e, mo re bonang Vusi Mgoma a tshwanelwang ke go emelana le mapodisi fa ba ga *Lazar* ba fudugela moseja ga mawatle.
- Baithuti ba kwa Garankuwa ba ne ba tsogela Rre Melato kgatllhanong fa a ne a rotloetsa baithuti go amogela boipuso ba dipuso selegae tse di neng di tlhologile go ya ka maitlhommo a puso ya tlhaolele. Sello o golola Melato mo tshakgalong ya setshaba go neela morero wa padi sebaka sa go tswelletsa pele.
- Polao ya ga *Vusi Mngoma* e tima Masego tshono ya go nna le monna yo o ka mo thusang go tlhokomela ngwana, fela e tswelletsa morero pele gore Masego a emelele ka dinao, a direle morwa wa gagwe bokamoso.

[25]

KGOTSA

POTSO 12: MASEGO – G Mokae

- 12.1 O ne a galefa thata mo a feleditseng a teketile Masego gore a bo a amogelwe kwa bookelong a idibetse. (2)
- 12.2 Masego o ne a tshwanela ke go tlogela sekolo le go batla tiro go godisa ngwana wa gagwe. (2)
- 12.3 Ee - gone o rometswe kwa sekolong go ithuta mme ena o boa ka mpa/O phirimisitse ditsholofelo tsa ga rraagwe.
Nnyaya - ntwakgolo ke ya molomo, rotlthe re dira diphoso tse re boang re di siamisa/ kotlhao eo ga e phimole phoso e a e dirilweng. (2)
- 12.4 O ne a le mosetlhana,
A na le ditshegisabaeng tsa marata-go-lejwa
Mmele o le mosesane. (3)
- 12.5 Masego o ne a se ka a batla go swabisa tsala ya gagwe *Sannah*, a nwa bojalwa go feta selekano mme a feleletsa a beteletswe. (2)
- 12.6 O ne a batla gore Masego a tsene sekolo le go nna le isago e ntle. Maikarabelo a go godisa bana ba gagwe. (2)
- 12.7 Lenyatso le go batla go senyeletsa Masego ka go mo raela go nwa bojalwa. (2)

- 12.8 Ntsime o tswelletsa morero wa padi ka go betelela Masego mme se se thaolola ditiragalo tse dingwe jaaka go teketwa ga ga Masego, go tshwarwa ga ga Rre Motsepe le tse dingwe. (2)
- 12.9 Ee - Sello o tsamaya bobebe fela mo go sengwe le sengwe se a se dirang, ke moengele, ga a kopane le dikgwetlho dipe fela mo botshelong, o relela fela. Nnyaya - Sello o dira ditiro tse go dumelesegang gore mang le mang yo o tshelang a ka di dira, ga a dimofatswa ke mokwadi. (2)
- 12.10 Base *Schalk* ga a diragatsa tumalano ya gagwe le Tsawe mme se sa mo tlholela lesa/ Rre Motsepe o atholelwa kgole. (2)
- 12.11 Go bega tiragalo ya petelelo kwa sepodising le kwa lefapheng la pholo (boitekanelo) gore ba nthuse ka maele gore go ka dirwa eng. (Dikarabo tsa batlhatlhojwa di sekasekwe). (2)
- 12.12 Ee - katlholo e maleba ka gore ke ena mosimolodi wa ntwana e e isitseng kwa goreng *base Schalk* a bolawe ka go fisediwa mo ntlong ke badiri ba polase. Nnyaya - katlholo ga e maleba ka gore tsheko ya ga Rre Motsepe e ne e gobelega mo dipatlisiso di sa dirwang gore ntwana e simolotswe ke mang le gore a Kgabo Motsepe ke ene a tlhoseditseng molelo. (2)

[25]**PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: 25**

KAROLO YA C: TERAMA**POTSO 13: *MATSAPA DI A TSAYA KAE?* – SS Mokuwa**

ELA TLHOKO: Mo tlamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 25 go tshwaya tlhamo ya motlhatlhojwa.

- Ramoopampa le mosadi wa gagwe Sara, ba ne ba agile ntlo ya bona mo sekhutlong e bile e le yona ya bofelo mo mmileng.
- Batho ba, ba ne ba bona metlholo ka mefutafuta.
- Sara o ne a sa bolo go eletsa monna wa gagwe Ramoopampa gore ba fuduge mo Protea ba ye go nna kwa Noughton City.
- Ramoopampa o ne a sa rate go fuduga, a re go fuduga go tshwanetse go nna ka go ithaopa e seng ka go gapeletswa ke batho.
- O ne a dumela gore letsatsi lengwe metlholo e, e tlaa fela.
- Letsatsi lengwe ka Sontaga, Sara le mogatse ba iketlile, mosimane mongwe le mosetsana ba ne ba ntse fa morago ga segotlo sa bona.
- Ramoopampa o ne a bofolola dintšwa tsa gagwe ka e ne e le bosigo.
- O ne a tsosiwa ke batsadi ba mosetsana ba tlisitse molato wa gore ngwana wa bona o lomilwe ke dintšwa tsa ga Ramoopampa.
- O ne a tshwanelwa ke go ba isa bookelong le go duelela ditshenyegelo.
- Morago ga gore nnete e senoge, Mmauwane o ne a lemoga fa phoso e le ya morwadie. O ne a kopa maitshwarelo mo go Ramoopampa.
- Metlholo ga e fele, Ramoopampa o ne a fitlhela monna mo segotlong sa gagwe a sa apara.
- Fa a mmotsolotsa dipotso, o ne a mo tlhalosetsa fa a tllhasetswe ke dinokwane, ba mo tseela madi le diaparo.
- Ramoopampa o ne a mo fa terekesutu ya gagwe go ikatega, a bo a mo isa gae.
- Morago ga beke, Ramoopampa a bona monna yoo a tshwarane ka matsogo le mosadi wa monna yo mongwe.
- A lemoga gore mothaka yo o ne a sa bue nnete fa a re o ne a tllhaselwa ke dinokwane. E ne ya re go lemoga fa mong wa ntlo a tsena, a betsega ka letlhabaphefo a lebetse gore ga a apara.
- Ramoopampa o ne a tshela ka go boka dikoloi tse di neng di ema fa pele ga ntlo ya gagwe
- Rre Manaila, monna yo o nyetseng o ne a ratana le Mphodi, ngwana wa sekolo yo o neng a nna mo ntlong ya bone go tloga fa ga Ramoopampa.
- O ne a emisa sejanaga sa gagwe fa pele ga ntlo ya ga Ramoopampa a re o tlotla mmaagwe Mphodi, fela a sa tlotle Ramoopampa.
- Mo mosong mongwe wa letsatsi la Sontaga, Sara o ne a phepafatsa mme a kgatlhantshiwa ke motho a robetse mo segotlong sa gagwe.
- O bitsa Ramoopampa go mo tsosa, fela monna yo o bua le bona ka makgakga.
- Ramoopampa o mmetsa ka fenebelete mme a feleletsa a bua nnete gore o tlogile bosigo kwa bojalweng mme a bona botoka e le go robala, ka a boifa go tshela seporo gore e tle e re bo sa a tswewepele, jaanong o setswe.
- Go aga mo sekhutlong e bile e le kwa bofelong jwa mmila go ka go tlisetsa mathata le metlholo e e tshwanang le e.

[25]**KGOTSA**

POTSO 14: MATSAPA DI A TSAYA KAE? – SS Mokua

- 14.1 Nomalanga o ne a direla MmaMoremi ka botswapelo. O ne a mo amogela jaaka ngwana wa gagwe. O ne a le botho. (1)
- 14.2 Moremi o ne a tshwanetse go tsaya matsapa le maikarabelo a go bona gore mmaagwe o tlhokomelesegele. (2)
- 14.3 E ne ya nna nnete gonne Moremi o ne a tsaya Nomalanga jaaka ngwana wa mo lapeng, ga a ka a dira jaaka borre ba bangwe ba a tle ba dire ka go ikutswa nae. (2)
- 14.4 Bonolo le lerato tsa ga Nobuhle di senola gore ga a batle lelapa la ga Moremi le Naniki le thubega gonne o ne a botsa gore a Nomalanga ga a kitla a ba kgoreletsa. (2)
- 14.5 Go isa kgotlhang kwa tharabololong. Go boela ga gagwe kwa gae go raya gore terama e a fela. (2)
- 14.6 Go tlhodile loso lwa ga MmaMoremi ka e kete botshelo jwa gagwe bo ne bo ikaegile/tshwerwe ke ena. (2)
- 14.7 Nnyaya - ga ke dumelane le yona - mo malatsing ano go bolwetse jo bo gailang, ka jalo ke go ikepela lebitla.
Ee - ke a dumela - go ntse jalo go tloga kwa Lowe, le fa go ka tweng ga go kitla go fetoga sepe. (2)
- 14.8 Ee - go le gantsi borre ga ba thuse bomme mo malapeng jaaka Moremi a thusa Naniki go anega dikhai gonne ba tshaba gore go tlaa twe ba apesitswe jase. Moremi o ne a na le bokgaisadie, fela ke ena yo o neng a rwele maikarabelo a go batlela mmaagwe motlhokomedi ntswa mo matshelong a rona, se se dirwa ke bana ba basetsana.
Nnyaya - Gompieno ga go na tiro ya monna kgotsa ya mosadi, botlhe ba a lekana/Ga go phoso gore Moremi a anege dikhai e bile go matshwanedi go batlela motsadi tlhokomelo e e mo lebaneng. (4)
- 14.9 Ga se nnete jaaka mooki Matlhare a setse a kaile gore batho ga ba tshwane/ba teng baoki ba ba boulelwang kgotsa ba dipelo tsa bona di salelang kwa morago fa ba dira bosigo, ka ntlha ya go tlhoka boikanyego ga banna ba bona mme fela ga se bona botlhe. (2)
- 14.10 Ee - Ke ne ke sa ka ke ka e gana gonne ke tlhoka madi e bile go supa boikanyego mo bathaping ba me gore ba ntseela matsapa, ba e mpatlela.
Nnyaya - Ke ne ke ka e gana gonne go le bokete go dira o sa phuthologa, bogolosegolo o ne o direla modiredi yo o neng a go tshotse sentle jaaka Moremi. (2)

14.11 Ee - Go matshwanedi gonne bagolo ba ba godisitse bokete, jaanong fa ba setse ba godile ba tshwanetse go ba lebogela tsotlhe tse ba ba diretseng tsona.

Nnyaya - Ga go matshwanedi gonne ba tshwanetse go ya kwa matlong a bagodi, ba tlogele go tlhakathakana le bana ba bona gore ba kgone go tshela ka phuthologo.

(2)

14.12 Go dira tiro ka boineelo/go tshola batho jaaka o batla go ka dirwa ka wena/go tswa batho ba bangwe thuso.

(2)

[25]

KGOTSA

POTSO 15: GA SE LORATO – MJ Magasa

ELA TLHOKO: Mo tlamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tla dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 25 go tshwaya tlhamo ya motlhatlhojwa.

- Motsamai o nna kgotlhang le balelapa la gagwe fa a simolola go ratana le Angeline yo o neng a dira le ene.
- O simolola go robala digoba le go palelwa ke go tlamela lelapa la gagwe.
- O ipata ka go re o dira diura tse di okeditsweng le go re ba tile go okelediwa madi go leka go timetsa motlhala.
- Gape o aketsa balelapa la gagwe ka gore o kothositswe go leka go reba kgang ya go ntsha madi.
- Motsamai o nna le kgotlhang le badiramongo, Lenkapere le Gosekwang ba ba neng ba leka go mmontsha diphoso tsa go ratana le Angeline.
- Motsamai o ganana le maele a bona mme o diragatsa maikutlo a gagwe.
- Kgotlhang e tsoga gareng ga Motsamai le Selapo morago ga go re Gadifele a ikopele thuso kwa go Selapo go re a bue le Motsamai ka go sa nne mo gae le go sa tlamele lelapa.
- O tsogela Selapo kgatlhano go fa a leka go mo gakolola go tlamela bana le go re a nne mo gae.
- Motsamai o nna le kgotlhang le Angeline morago ga dingwaga tse pedi ba ntse ba ratana e bile a setse a mo agetse ntlo le go e tlatsa dithoto.
- Angy o omanywa Motsamai go re a se ka a garumela ngwana ka e se wa gagwe. Motsamai o feleletswe a lelekilwe ke Angy le Morake mme o tswa a utlwile botlhoko.
- Motsamai o boela gae mme ba kgakgauthana le Gadifele gore a supe se a ntseng a se kgobokanya ka a sa bolo go ya. Motsamai o a ingadisa mme o ya go ikhutsa.
- Motsamai o nna le kgotlhang le maikutlo a gagwe ka go itshekisa gore banna ba a jewa fela go jewa ga gagwe ke go go feteletseng. O ikomanyetsa go nna tlhogo e thata go re ga a utlwelela dikgakololo tsa boLenkapere.
- O kaya go re boLenkapere ba tswetse pele, ena o agetse motho ntlo, jaanong o tswile ka baki mo go yone.
- Motsamai a re batho ba tshuba ka metlakase fa mosadi wa gagwe ena a tshuba ka kurwane.
- Motsamai o nna le kgotlhang le Suzan yo o neng a ratana le ena morago ga go mo direla kgwebo le go mo agela lebenkele.

- Suzan le Sentebaleng ba koba Motsamai mme o leka go kopa thuso kwa mmueleding gore a duelwe ditsheneyegelo tsa gagwe. Motsamai o tswa fela jaaka a tlile.
- Kgotlhang e tsoga gareng ga Motsamai le Gladys morago ga gore a mo epele metsi le go dira ditlhabololo mo ntlong.
- Dilo di tlhakatlhakana fa monna wa ga Gladys a goroga mme a feta a koba Motsamai mo ntlong a bo a mo duedisa madi a ditsheneyegelo a a kana ka R10 000.00.
- Motsamai o tswa kwa ga Gladys ka pelobotlhoko mme o nna le kgotlhang ya maikutlo ka botlhogo e thata ba gagwe.
- O senyegelwa ke tiro ka ntlha ya go senya dikoloi tsa feme ka go di menola. Ga a bone madi a diphešene ka a dirisitswe go siamisa dikoloi tsa feme.
- Kwa bofelong, Motsamai o boela gae mme o nna le kgotlhang le maikutlo ka go ikgatholosiwa ke balelapa la gagwe. O feleletsa a tlhokafetse.

[25]

KGOTSA

POTSO 16: GA SE LORATO – MJ Magasa

- 16.1 Nnyaya - Motsamai ga a ithute ka diphoso tsa gagwe ka gore o ratane le *Angy*, a mo jela madi, kwa morago a mo koba. *Suzan* le ena a mo dira fela jalo, mme o sa ntse a tswela a ipala mabala a kgaka mo go *Gladys*. (2)
- 16.2 Go sotla bana le go sa ba tlamele jaaka a tshwanetse ka ntlha ya go ratana. (2)
- 16.3 O ne a felelwa ke tiro.
A latlhegelwa ke madi a phenšene gonne a ne a duelela dikoloi tse a neng a thula ka tsona.
Makgarebe a gagwe otlhe a mararo a a rataneng le ena, a mo dira moretlwa wa tsela mme morago a mo koba. (3)
- 16.4 Ba ne ba biletsa mmaabo *bra Dan* fa pele ga rraabo.
Ba ne ba bolelela rraabone gore mmaabone le ene o bone yo a mo ratang. (2)
- 16.5 Go siama ga gagwe le bopelotelele jwa gagwe bo dirile gore Motsamai a tlhoke maikarabeleo mme a tswela ka go ratana le go senya madi. (2)
- 16.6 Ee - kwa bokhutlong jwa terama yo mongwe o tshwanetse go fenya, mme Motsamai o di tsene, Gadifele o tswela ka botshelo.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa di sekasekwe). (2)
- 16.7 O ne a ikotlhaya gonne dilo a di itirile, e le moipolai yo o sa lelelweng. (2)
- 16.8 Ee - o lekile go naya Motsamai dikgakololo mme a di gana, a ba a mmolelela fa a palelwa ke lelapa la gagwe/o ne a tshwanetse go dira eng fa mogatse le bana ba gagwe ba tswa mo go ena.
Nnyaya - o atlhotse Motsamai, fela jaaka moruti ga a tshwanela go dira jalo/ o busitse bosula ka bo bongwe.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa di sekasekwe). (2)

- 16.9 Ee - Motsamai o ne a palelwa ke go tlamela lelapa la gagwe fela mmaabo o ne a ba hupa jaaka dikatsana, ba bo ba fetsa dithuto tsa bona.
Nnyaya - go na le borre ba ba kgonang go tlhokomela malapa le fa bomme ba se yo. (2)
- 16.10 O ne a sa tshwanela - gonne monna ga a ediwe e bile ga a wediwe/mmele wa mosadi ke tempele ya Modimo, ga e a tshwanela go dirisiwa botlhaswa.
O ne a tshwanetse – gonne o na le maikutlo bogolosegolo ka Motsamai a ne a sa nne mo gae mme a sasanka le basadi fa pele ga matlho a gagwe.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa di sekasekwe). (2)
- 16.11 Maikutlo a go swaba - gonne go sa kgatlhise ka a itiga seriti ka go itepatepanya le monna/ga se sekai bogolosegolo mo go Emang gonne a se kitla a kgona go mo kgalemela/ga se thuto e ntle mo go bona.
Maikutlo a ipusuloseetso – Motsamai ga a bolo go bogisa Gadifele ka go tsamaya le basadi le go sasanka masigo. (2)
- 16.12 Ke ne ke tlaa boela gae gonne gaabomotho go thebephatshwa/ke ne ke se kitla ke boela gae ka ntlha ya fa ke le ditlhong mme ke ne ke tlaa boela kwa ke tlholegang gona gonne dilo ke di itirile.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa di sekasekwe). (2)

[25]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 25
PALOGOTLHE: 80

RUBORIKI YA GO TSHWAYA DITLHAMO TSA MABOKO

<p>Ruboriki ya go tshwaya ditlhamo tsa Poko Puo ya Gae Maduo 10</p>	<p>Puo Kagego,tatelano ya dintlha le tlhagiso,puo,segalo le setaele se se dirisitsweng mo tlhamong</p>	<p>Phitlhelelo ka dinaledi. -Popego e e nyalelanang. -Matseno le bokhutlo jwa maemo a a kwa godimo. -ngangisano e e bopegileng, puo, segalo le setaele se se tlhotlhogileng mme se nepagetse.</p>	<p>Phitlhelelo ka matsetseleko -Tlhamo e e bopegileng sentle. - matseno a a itumedisang le bokhutlo. - ngangisano le mola wa kakanyo o o bonolo go ka latelwa. - puo, segalo le setaele se se nepagetseng. - tlhagiso e ntle tota.</p>	<p>Phitlhelelo e e tletseng - Popego e e siameng le ngangisano e e welang. - matseno le bokhutlo le ditemana tse di nyalelanang sentle. - kwelano ya ngangisano e ka latelwa. - puo, segalo le setaele se se napagetseng mo go rileng.</p>	<p>Phitlhelelo e e itumedisang -Bosupi jwa popego bo a bonagala. -Tlhamo a tlhabela tatelano ya dintlha. -Diphoso tsa puo ga di dintsi. -Segalo le setaele di a tsamaisana. -Di temana batlile di siama.</p>	<p>Phitlhelelo ka tekano -Popego e na le diphoso. -Ga go tatelano ya dintlha. -Diphoso tsa puo di a bonala. -Segalo le setaele ga di tsamaelane le maikaelelo a se se kwadilweng. -Ditemana di tletse diphoso</p>	<p>Phitlhelelo e e potlana Popego e e bokoa. -Dintlha ga di latelane. -Diphoso tsa puo le setaele go supa kwalo e e bokoa. -Segalo le setaele ga di tsamaelane le lekwalo. -Ditemana di na le diphoso.</p>	<p>Ga a fitlhelela Setlhogo ga se tsamaisane le diteng. -Ga go bopaki ba letlhomeso le tatelano ya dintlha. -Puo e e bokoa. -Setaele le puo e e fosagetseng. -Ditemana ga di a agega sentle.</p>
<p>Diteng Go naya thanolo ya setlhogo, boteng jwa ngangisano, bosiamisi le go tlhaloganya leboko.</p>								
<p>Phitlhelelo ka dinaledi. - Boteng jwa thanolo ya setlhogo, dintlha tsotlhe di tlhotlhomisitswe - dinaledi / bontlentle: 90% + bontle tota 80-89%: -</p>	<p>7 80–100%</p>	<p>7 80–100%</p> <p>8–10</p>	<p>6 70–79%</p> <p>7–7½</p>	<p>5 60–69%</p> <p>7–8</p>	<p>4 50–59%</p>	<p>3 40–49%</p>	<p>2 30–39%</p>	<p>1 0–29%</p>

<p>Phitlhelelo ka matsetseleko -Matsetseleko a setlhogo, dintlha tsotlhe di tlhotlhomisitswe. - dintlha tsotlhe di sekasekwe</p>	<p>6 70–79%</p>	<p>7½–8½</p>	<p>7–8</p>	<p>6½–7½</p>	<p>6–7</p>			
<p>Phitlhelelo e e tletseng Dikarabo dingwe di tsamaelana le setlhogo mme ngangisano/kganetso ga e maleba. -O paletswe ke go araba dipotso -Dintlha dingwe ga di na bopaki go bontsha fa di tsamaelana le setlhogo. -Bokoa thata mo ditlhangweng le mo lebokong.</p>	<p>5 60–69%</p>	<p>7–8</p>	<p>6½–7½</p>	<p>6½–7½</p>	<p>5½–6½</p>	<p>5–6</p>		

<p>Phitlhelelo e e itumedisang Dikarabo dingwe di tsamaelana le setlhogo mme ngangisano/kganetso ga e maleba. -O paletswe ke go araba dipotso -Dintlha dingwe ga di na bopaki go bontsha fa di tsamaelana le setlhogo. -Bokoa thata mo ditlhangweng le mo lebokong.</p>	<p>4 50–59%</p>		<p>6–7</p>	<p>5½–6 ½</p>	<p>5–6</p>	<p>4½–5½</p>	<p>4–5</p>	
<p>Phitlhelelo ka tekano -Maiteko fela a go araba dipotso. -Maiteko a go araba dipotso a a kwa tlasenyana. -Dikarabo tsa setlhogo. tse di sa tsepamang. -Kganetso e e sa totang ya bosiamisi jwa leboko. -Moithuti ga a ise a tlhaloganye setlhangwa le leboko sentle.</p>	<p>3 40–49%</p>			<p>5–6</p>	<p>4½–5½</p>	<p>4 - 5</p>	<p>3½–4½</p>	<p>3–4</p>

<p>Phitlhelelo e e potlana Bokoa jwa go tlhaloganya setlhogo. -Poeletso ya dikarabo nako nngwe go latlhegelwa ke karabo. - Ga go na kganetsano e e tseneletseng. thanolo e e fosagetseng. - Setlhangwa se se bokoa e le tota.</p>	<p>2 30–39%</p>				<p>4–5</p>	<p>3½–4½</p>	<p>3–4</p>	<p>1–3½</p>
<p>Ga a fitlhelela Dikarabo dingwe di tsamaelana le setlhogo mme ngangisano/kganetso ga e maleba. - O paletswe ke go araba dipotso. - Dintlha dingwe ga di na bopaki go bontsha fa di tsamaelana le setlhogo. - Bokoa thata mo ditlhangweng le mo lebokong.</p>	<p>1 0–29%</p>					<p>3–4</p>	<p>1–3½</p>	<p>0–3</p>

RUBORIKI YA GO TSHWAYA DIPOTSO TSA DITLHAMO, PADI LE TERAMA

Ela tlhoko pharologano ya maduo a a abetsweng diteng kgatlanong le popego le puo.

DIKHOUTU LE KABELO YA MADUO.		DITENG [15] Thanolo ya setlhogo, boteng jwa ngangisano, netefatso le go tlhologanya sekwalo.		POPEGO LE PUO [10] Popego, tatelano ya dintlha le tlhagiso. Puo, segalo le setaele se se dirisiwang mo ditlhamong.
Khoutu 7 80%–100%	Phitlhelelo ya dinaledi 12–15 maduo	-Boteng jwa thanolo ya setlhogo, dintlha tsotlhe di tlhotlhomisitswe. -Thwadi ya dikarabo: 90% + bontle tota jwa dikarabo 80-89%: -Motseletsele wa ngangisano e e maleba e ikaegile ka sekwalo / setlhogo. -Ditlhangwa le sekwalo se se tlhologantsweng ka phitlhelelo e e gaisang thata.	Phitlhelelo ya dinaledi 8–10	-Popego e e nyalelanang. -Matseno le bokhutlo jwa maemo a a kwa godimo. -Ngangisano e e bopegileng sentle tota, puo, segalo le setaele se se tlhotlhegileng mme se nepagetse.
Khoutu 6 70–79%	Phitlhelelo ya matsetseleko 10½–11½ maduo	-Matsetseleko a thanolo ya setlhogo. Dintlha tsotlhe di tlhotlhomisiwe. -Dikarabo ka botlalo. -Tatelano ya ngangisano e e utlwagalang e filwe. -Go tlhologanya ditlhangwa le sentle.	Phitlhelelo ya matsetseleko 7–7½	-Tlhamo e e bopegileng sentle. -Matseno a a itumedisang le bokhutlo. -Ngangisano le mola wa kakanyo o o bonolo go ka latelwa. -Puo, segalo le setaele se se nepagetseng. -Tlhagiso e ntle tota.
Khoutu 5 60–69%	Phitlhelelo e e tletseng 9–10 maduo	-Dikarabo dingwe di tsamaelana le setlhogo mme ngangisano/kganetso ga e maleba. -O paletswe ke go araba dipotso -Dintlha dingwe ga di na bopaki go bontsha fa di tsamaelana le setlhogo. -Bokoa thata mo ditlhangweng le mo lebokong.	Phitlhelelo e e tletseng 6–6½	-Popego e e siameng le ngangisano e e welang. -Matseno le bokhutlo le ditemana tse di nyalelanang sentle. -Kwelano ya ngangisano e ka latelwa. -Puo, segalo le setaele se se napagetseng mo go rileng

Khoutu 4 50–59%	Phitlhelelo e e itumedisang 7½–8½ maduo	-Thanolo ya setlhogo e e mo magareng ga e tlhotlhomise dintlha tsotlhe. -Go na le dintlha tse di tshegetsang setlhogo. -Dingangisano di a tshegetswa mme bopaki ga bo a tota.	Phitlhelelo e e itumedisang 5–5½	-Bosupi jwa polelo bo a bonagala. -Tlhamo e tlhabela tatelano ya dintlha. -Diphoso tsa puo ga di dintsi. -Segalo le setaele di a tsamaisana. -Ditemana di batlile di siama.
Khoutu 3 40–49%	Phitlhelelo ya tekano 6–7 maduo	-Maiteko fela a go araba dipotso. -Maiteko a go araba dipotso a a kwa tlasenyana. -Dikarabo tsa setlhogo. tse di sa tsepamang. -Kganetso e e sa totang ya bosiamisi jwa leboko. -Moithuti ga a ise a tlhologanye setlhangwa le leboko sentle.	Phitlhelelo ya tekano 4–4½	-Popego e na le diphoso. -Ga go tatelano ya dintlha. -Diphoso tsa puo di a bonala. -Segalo le setaele ga di tsamaelane le maikaelelo a se se kwadilweng. -Ditemana di tletse diphoso
Khoutu 2 30–39%	Phitlhelelo e e potlana 4½–5½ maduo	-Bokoa jwa go tlhologanya setlhogo. -Poeletso ya dikarabo nako nngwe go latlhegelwa ke karabo. - Ga go na kganetsano e e tseneletseng. thanolo e e fosagetseng. - Setlhangwa se se bokoa e le tota.	Phitlhelelo e e potlana 3–3½	-Paakanyo e e bokoa. -Dintlha ga di latelane. -Diphoso tsa puo le setaele go supa kwalo e e bokoa. -Segalo le setaele ga di tsamaelane le lekwalo. -Ditemana di na le diphoso.
Khoutu 1 0–29%	Ga a fithelela 0–4 maduo	-Dikarabo dingwe di tsamaelana le setlhogo mme ngangisano/kganetso ga e maleba. - O paletswe ke go araba dipotso. - Dintlha dingwe ga di na bopaki go bontsha fa di tsamaelana le setlhogo. - Bokoa thata mo ditlhangweng le mo lebokong.	Ga a fithelela 0–2½	-Setlhogo ga se tsamaisane le diteng. -Ga go bopaki ba letlhomiso le tatelano ya dintlha. -Puo e e bokoa. -Setaele le puo e e fosagetseng. -Ditemana ga di a agega sentle.